

Zlata Belošević, čin. Povijesnog muzeja,
Ksenija Gasparini, kustos Arheološkog muzeja,
Ljerka Krček, čin. Arheološkog muzeja,
dr. Ljudevit Hauptman, sveuč. profesor,
dr. Kamilo Dočkal, kanonik.

Prema izjavi dr. Švoba, zalaganjem dr. Hauptmana jedan dio ispiti-
vanja D. Švoba u ustaškom zatvoru na Savskoj cesti 60 (poslije
rata srušen), izvršio je sam Poglavinik Ante Pavelić u prisustvu nje-
mačkoga generala Glaise von Horstenaua. Na prijekom sudu
(sudac Vignjević) branio ga je (doduše, neuspješno) poznati zagre-
bački odvjetnik dr. Ivo Politeo.

Zadnji se puta dr. Držislav Švob (zatočenik grupe XII v.r.) javio svo-
joj obitelji iz logora dopisnicom koju je izdalo Upraviteljstvo radnog
logora Lepoglava, sa sljedećim tekstom: "Zdrav. Primam pakete.
Šaljite manje pakete češće, hranjivo, crni prepečenac, kukuruznu
bazlamaču, pogačice bez soli, malo lipovog čaja, sve pomalo".
Lepoglava 21. ožujka 1945.

Ubijen je, u danas nepoznatim okolnostima, u travnju 1945., u
lepoglavskom zatvoru.*7

Dana 7. svibnja 1958. tadašnji zagrebački gradonačelnik Većeslav
Holjevac otkrio je spomen-ploču četvorici muzejsko konzerva-
torskih djelatnika, žrtvama fašizma, među njima i Držislavu
Švobu. Spomen-ploča je skinuta kod preuređenja Muzeja grada
Zagreba, 1997. godine.

Bilješke:

1. Pismena izjava dr. Tvrtka Švoba, autorici, svibanj 1997.
2. Nada Klaić, Držislav Švob, Komes Domald, Historijski zbornik god X, 1957., br. 1-4 str. 174-180
3. Naučna misao 1955, br., 3-4, str. 6-37
4. Nada Klaić, D.Švob, Komes Domald, Historijski Zbornik, god.X, 1957. br.1-4
5. Lujo Margetić, Prapovijesne, povijesne, diplomatske i druge raščlambe, pred-
vjet daljnog napretka hrvatske historiografije, Croatica Christiana Periodica br.
39, 1977.
7. Optužnica Državnog tužiteljstva pokretnog i priekog suda od 12. lipnja 1944.
8. U katalogu izložbe "Museum 1846-1996." Hrvatskog povijesnog muzeja u
Zagrebu, u povodu obilježavanja Narodnog muzeja (1996.) na str. 17 piše
netočan podatak da je "već 1944. poginuo u ustaškom logoru u Lepoglavi".

Primljeno: 15.VII. 1997.

PLODOVI ZLA U FOTOGRAFIJI DAMIRA FABIJANIĆA

*Nina Pirnat Spabić
Cankarjev dom
Ljubljana*

U okviru fotografskog programa Male galerije, u
Cankarjevu domu otvorili su izložbu zagrebačkog
fotografa Damira Fabijanića o uništavanju kulturne
baštine u Hrvatskoj. Fabijanić je već dulje od deset
godina eminentno prisutan na hrvatskoj oblikovnoj
stvaralačkoj sceni kao fotograf arhitekture i industrijskog obliko-
vanja. Iz njegova jako bogatog curriculuma istaknut ćemo samo
dva recentna podatka: za svoje djelo Fabijanić je dobio veliku
nagradu posljednjeg Zagrebačkog salona, koja predstavlja najveće
priznanje na području likovne umjetnosti i oblikovanja u
Hrvatskoj, a njegovu međunarodnu reputaciju utvrdio je poznati
pariški nakladnik Marval, koji je Fabijanićeve monografsku knjigu

Konjeverate kod Šibenika, veljača 1992.; snimio: Damir Fabijanić

"Dubrovnik..." uvrstio među najljepše knjige svijeta godine 1993.
Izložba sa simboličkim nazivom Plodovi zla - meditativan je tekst o
dobru i zlu iz pera Stjepana Kušara i obuhvaća trideset odličnih
povećanih fotografija u boji s dramatičnim prizorima uništavanja
spomenika kulturne baštine, koje su nastajale u vrijeme najžešćih
bojeva u godinama 1991. i 1992. na okupiranim područjima u
Hrvatskoj. Najviše prizora bilo je snimljenih u Dalmaciji, u
Dubrovniku i njegovoj okolici.
Fabijanićeve fotografska djela predstavljaju sigurno ljudski potre-

Lipik, ožujak 1992.; snimio: Damir Fabijanić

san, višeznačni i višeslojan projekt, koji možemo čitati u različitim pravcima, jednostavno ili kompleksno. Jako različita i brojna značenja, koje nose ti fotografski likovi, možemo sažeti u dva veća sklopa koja su najjasnije iskristalizirana: ispovjedno-umjetnički i kulturno-politički, odnosno, kulturološko-povijesni. Prvog označava autorova osobnost, jasna i odlučna izjava (statement) o ratu i njegovim zločinima, o čovjeku koji strmoglavio do takvih dubina zla, čije mračne plodove dokumentira i raskriva. Istodobno, projekt ponovno potvrđuje Fabijanićevo nesporno vladanje fotografskom vještinom i otkriva njegovu likovnu osjetljivost, posebice njegovu perfekciju u vizualnoj formulaciji i fotografskom predstavljanju arhitekture, po kojoj ga ovdašnja stručna javnost također najbolje poznaje. Njegove fotografije su paradoksalno "lijepa" i ta estetika, odnosno "likovnost likova" (posebice promišljenog izbora motiva, izrezi i izvrsna kompozicija) pojačava grozovitost i nečovječnost prizora, koji je u pozadini. Kulturno-politički naboj tih likova je sakriven u njihovoj prvovrsnoj dokumentarnosti, preciznom zapisu ratnog vremena i duha kulturcidne i urbicidne destrukcije, koja si je za cilj postavila Dubrovnik, taj simbol slobode i izvorne gradske osnove. Čak ni činjenica da je Dubrovnik kao spomenik upisan na listu svjetske kulturne baštine nije ništa pomogla - upravo suprotno! Ili kao

što se o uništavajućoj osobnosti tog rata izrazio Ivo Maroević: "Ratu, u kojem se uništava prostor kao svjedočenje o vremenu, u kojem se ruši grad kao svjedočenje o postojanju kulture, u kojem se unakažava selo kao svjedočenje o kulturnom biću nekog naroda, teško bi našli primjer u vremenu, kojeg živimo i pamtimo."

Tom najaktualnijem ratu i kulturološkoj dimenziji izložbe bila je posvećena konferencija za tisak i razgovor s gostima iz Zagreba i Dubrovnika: pored autora tu su bili još gospodin Vjekoslav Vierda, direktor Zavoda za obnovu Dubrovnika, i gospođa Dubravka Zvrko, stručna suradnica Zavoda. Izložbeni fotografski izbor otvara, naime, pitanje uništavanja kulturnih spomenika u ratu, kršenje općeg vojnog prava, pa i svih donesenih i potvrđenih međunarodnih konvencija na području zaštite i čuvanja kulturne baštine (posebice Haaške konvencije), posljedično pak upozorava na kompleksnu problematiku obnove oštećenog ili uništenog

spomeničkog fundusa. Obnova u tom arhitektonskom biseru teče razmjerice brzo stručno utemeljeno i organizirano, prije svega zbog dobrog poznavanja gradskih i spomeničkih vrijednosti, koje znači čvrsto usmjerenje za konzervatorske radove. Iako nikad više potpuno isti, Dubrovnik će u svojoj obnovljenoj slici zablistati već na kraju stoljeća, najviše će biti promijenjena njegova peta fasada (poznati dubrovački krovovi). Na žalost, nije moguće ponoviti njegovu, kroz stoljeća oblikovanu slikovitost.